

Araştırma Makalesi

**KAPTAN-I DERYA HASAN PAŞA'NIN ÖZİ
SERDARLIĞI (1626-1627)**

Mahmut Halef CEVRİOĞLU*

Öz: Osmanlı İmparatorluğu'nun doğuda ve batıda Safeviler ve Habsburglar gibi cesim siyasi yapılarla uğraştıkları bir dönemde, imparatorluğun kuzey serhaddindeki deniz akıncılarıyla, yani Kazak sorunuyla da ilgilenmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda Osmanlı yönetimi 1626 yılında Kazaklara karşı Dinyeper Nehri üzerinde, Togan Geçidi'nde kale inşa ettirmek istemiştir. Bu amaçla Sultan IV. Murad saltanatının ilk yıllarında yükselen bir siyasi figür olan Kaptan-ı Derya Çatalcalı Hasan Paşa, Özi Eyaleti'ne karadan ve denizden gidecek Osmanlı kuvvetlerinin serdarı olarak tayin edilmiştir. Hasan Paşa 1627 yazında Özi serhaddine vardığında elindeki imkânların Togan Geçidi'nde kale yapımına imkân vermediğini fark etmiştir. Yine de seferber ettiği kaynaklardan istifade etmek isteyen paşa, Özi yerleşiminde mevcut bulunan istihkâmı kuvvetlendirme yoluna gitmiştir. Özi'de mevcut iki kaleyi tamir ettirmiş, kendi adını taşıyan bir kale ve palanka inşa ettirmiştir, ayrıca istihkâmlar arasına bir tersane ve kale duvarı da eklemiştir. Yapılan eklemeler sonucu Özi'de garnizon kuvvetleri ikiye katlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Askeri Tarihi, Kazaklar, Osmanlı Donanması, Balkanlar, Serhat, Garnizon, Sultan IV. Murad

**GRAND ADMIRAL HASAN PASHA AS THE OZI
(OCHAKIV) SERDAR (1626-1627)**

Abstract: As the Ottoman Empire was in constant struggle against its major neighbouring polities such as the Safavids and the Habsburgs, it also had to deal with the sea raiders on the northern frontier of the empire, namely the Cossacks. Toward that effect, the Ottoman administration planned to build a castle against the Cossack threat on the Togan Pass up the Dnieper River in 1626. Hence, the Grand Admiral Çatalcalı Hasan Pasha, who was a rising

* İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, halefcevrioglu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0079-8134

political figure in the first years of Sultan Murad IV's reign, was appointed as the commander of the Ottoman land and maritime forces that were headed to the Özi Province. When Hasan Pasha arrived at the Özi border in the summer of 1627, he realized that the means at his disposal did not allow the construction of a castle in the Togan Pass. Nevertheless, the pasha wanted to benefit from the resources he mobilised and decided to strengthen the existing fortification in the Özi settlement. He had two existing castles repaired in Özi, built a castle and a *palanka* both bearing his name, and added a shipyard and erected a castle wall. As a result of this building activity, the garrison troops in the Özi fortification complex were doubled.

Key Words: Ottoman Military History, Cossacks, Ottoman Navy, the Balkans, Frontier, Garrison, Sultan Murad IV

Extended Abstract: This study aims at contributing to Ottoman Grand Admiral Çatalcalı Hasan Pasha's biography with special reference to his first major campaign against the Cossacks in 1627. Relying majorly on Ottoman fiscal documentation and the Dutch ambassador's (Cornelius Haga) reports from Istanbul, the present work points to Ottoman naval activities in the Mediterranean and the Black Sea in the given year as well as to the pasha's construction agenda on the Ottoman Black Sea frontier.

Firstly, the study corroborates the widespread view that as a statesman who entered the Ottoman political life by rising from the palace to the post of the grand admiralty, Grand Admiral (Kaptan-ı Derya) Hasan Pasha owed his position to Kösem Sultan, the queen mother of the period. This rise, which allegedly attracted the wrath of other state officials, its peak when he married Murad IV's sister. Furthermore, it is also argued herein that Hasan Pasha was already a married man before he established this marital link with the Ottoman dynasty, which took place as late as the end of 1627. Contrary to what has earlier been argued, this link seems to have lasted until the pasha's demise.

Second focus of the work is pasha's professional activities. This paper affirms the pasha's appointment date as July 1626 by providing reference to Ottoman central treasury register. Thereafter, pasha's naval preparation is studied in some detail. For 1627, Hasan Pasha intended the whole armada to move against the Northern Black Sea, combining both the central maritime forces in the Istanbul arsenal (*tersane-i amire*) and the vessels commanded by the *derya beys* (county governors in the Eastern Mediterranean). Firstly, some four hundred men were sent to Caffa for reconnaissance and early deployment in April 1627. Thereafter, a total of some sixty galleys and fifty *chaikas* were filled with at least some 3.300

cebeci, *topçu* and janissary troops of the Porte for the campaign by June 1627.

At the immediate start of the naval campaign in early June, news reached Istanbul that the Tuscan corsairs (Knights of the Order of St. Stefano) had availed themselves of the absence of protection in the Aegean. Since the *derya beys* were called up for service in the Black Sea, the corsairs had easily captured at the Dardanelles a valuable portion of the Ottoman supply convoy coming from Egypt to Istanbul. As it would jeopardise the provisioning of the city, the Grand Admiral briskly divided the armada and sent fifteen galleys at the command of the Bey of Rhodes to recapture the Ottoman supplies, which they eventually did.

While the *derya beys* were on mission in the Mediterranean, Admiral Hasan Pasha lost no time in setting out for the Black with the remaining forty six galleys. Once in the Northern Black Sea, however, he realised that the land forces expected from the Ottoman Balkan provinces were insufficient for a major military undertaking at the Togan Pass up the River Dnieper, which was the pasha's original destination for the construction of a castle that could fend off the Cossack raids. Nevertheless, the pasha tried to compensate for it by strengthening the existing Özi fortifications, which stood at the point where the Dnieper River meets the Black Sea.

The last section of the study focuses on the construction activity. Firstly, the pasha got the existing two castles in Özi (the so-called Old and New Castles) repaired. Moreover, a *palanka* (fortress) bearing the pasha's name (*palanka-yı cedid-i Hasan Paşa*) was built adjacent to the Old and New Castles, joining all three into a complex of fortifications (the "Özi complex" as coined by V. Ostapchuk). In addition, a self-standing novel castle (*kal'a-yı cedid-i Hasan Paşa*) was erected outside of the Özi complex, across the Kinburun Castle. Lastly, some protective walls (*hisar-peçe*) and a shipyard were added to the Özi complex.

Thanks to the expanding capacity, the local garrison force of the fortification complex in Özi was doubled. As evidenced by central treasury registers, there were some seven hundred locally levied soldiers in the Old and New Castles of Özi in 1626. Subsequent to Hasan Pasha's 1626 campaign and construction activities, the number of the local garrison troops rose to over one thousand five hundred as revealed again by the central treasury register for the year 1632.

This study hence suggests that the Cossack raids were such a major problem of the Ottoman Empire in the first half of the seventeenth century that the grand admiral was appointed as the commander-in-chief for a specific campaign on the Northern Black Sea notwithstanding the fact that

the Ottoman central forces were already waging war in the East against the Safavids. Furthermore, the delicate balance between the allocation of maritime forces between the Black Sea and the Mediterranean manifested itself in the raid of the St. Stefano corsairs in the Dardanelles. Lastly, it can be argued that Hasan Pasha left his mark on the Ottoman northern frontier with the construction of fortifications that would be named after him for many years.

Giriş

Sultan IV. Murad'ın (h. 1623-1640) iktidarının ilk on yılını, kronik bir kriz dönemi olarak görmek yersiz olmayacaktır. 1627 senesine geldiğimizde de İstanbul yönetimi dikkatini birden fazla acil husus arasında bölüştürmek durumundaydı: Öncelikle, Bağdat'ı geri alabilmek için Osmanlı kuvvetleri Safevilerle mücadele etmekte ve serdar tayin edilmiş olan Halil Paşa doğu seferine çıkmıştı. Sefer sırasında Safevilerden ziyade bir iç mesele olarak düşünülebilecek Abaza Mehmed Paşa isyanı da yine doğu ordusunun halletmesi gereken meseleler arasındaydı. Ayrıca, Macar serhat bölgesinde Osmanlıların bir diğer ezeli rakibi olan Avusturya Habsburglarının temsilcileri ile barış görüşmeleri yürütülmekteydi.¹ Bütün bunların arasında Osmanlı yönetimi bir de Karadeniz'in kuzeyine bir sefer düzenleme kararı almıştı.

16. yüzyıl ortalarından itibaren küçük kürekli tekneleriyle² Karadeniz'in kuzeyindeki Don ve Dinyeper gibi nehirlerden inerek yağmaya çıkan Kazaklar, başlattıkları akınlarla Osmanlı kıyı yerleşimlerine büyük sıkıntı yaşatmaktalardı. Kısmen Moskova otoritesini tanıyan Don Kazakları ağırlıklı olarak Azak Denizi ve etrafını tehdit ederken, Dinyeper Nehri'nden Karadeniz'e inen ve sözde Lehistan hükündeki Zaporog Kazakları daha kalabalık ve sıkıntılı bir grup teşkil etmekteydi.³ Dinyeper

---

¹ Osmanlı merkez ordusunun 1627 senesindeki doğu seferi için bakınız, Özer Küpeli, *Osmanlı-Safevi Münasebetleri, 1612-1639*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2009, s. 108-110; 1627'de Habsburglar ve Osmanlılar arasında Macaristan'da imzalanan Sön Muahedesi için ise, M. Halef Cevrioğlu, *XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı- Habsburg Diplomatik İlişkileri ve Osmanlı Diplomasisi*, Doktora Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir, 2021, s. 75-86.

² Yapım teknikleri Vikinglere kadar uzanan bu teknelere *çayka* adı verilmekteydi, Viacheslav Sarychev, "Frontier on the Water: Conflict and Interaction of Balkan-Black Sea Shipbuilding Traditions of the 16th and 18th Centuries", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 35 (2020), s. 39.

³ Peter Bartl, "17. Yüzyılda ve 18. Yüzyılın İlk Yarısında Kazak Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu", (çev. Kemal Beydilli), *İlmi Araştırmalar*, 6 (1998), s. 303-305.

Nehri çıkışındaki Osmanlı kalelerinin arasından sıyrılıp Karadeniz'e geçen Zaporog Kazakları, otuz altı ila kırk saat arasında Anadolu kıyılarına ulaşabiliyorlardı. Özellikle Kırım'ın batısını ve Dobruca kıyılarını vuran Zaporog Kazakları, saldırdıkları yerleşimleri yakıp yağmalayıp hızlıca geri teknelerine dönüyor ve denize açılıyorlardı.⁴

17. yüzyılın ilk yarısında Kazak akınları şiddetlenmiş ve 1624'te artık Boğaziçi'ni tehdit eder hale gelmiştir. Doğuda ve batıda ezeli düşmanlarıyla savaşıyor veya barış bağlamaya çalışan Osmanlı yönetimi, bir de doğrudan başkent önünde Kazak akıncıları bulunca, duruma daha kalıcı bir çözüm arayışına girmiştir.⁵ 1626 yılında Karadeniz'in kuzeyine doğrudan karadan ve denizden müdahale etme kararı alan Osmanlılar, Kaptan-ı Derya Çatalcalı Hasan Paşa'yı ertesi yıl serdar tayin edip yollamışlardır. Osmanlıların 1627'de Karadeniz'e gönderdiği kuvvetlere dair detaylı bilgiye, yıllar önce kaleme alınmış hususi bir çalışmada denk gelmek mümkündür.⁶

Bu çalışmada Hasan Paşa'ya dair bilinenlere daha önce literatürde temas edilmemiş yeni bulgularla katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Siyasi gelişmeleri takip ederken ağırlıklı olarak dönemin İstanbul'daki Hollanda elçisinin yazdığı raporlara kulak verilecektir.⁷ Ayrıca, Osmanlı muhasebe kayıtlarına dayanarak Özi serhat bölgesinde Hasan Paşa'nın inşa faaliyetinin getirdiği yeniliği vurgulamak da amaçlanmaktadır.

1. Kaptan-ı Derya Hasan Paşa

Hasan Paşa hakkında yazılmış olan ansiklopedi maddesi, kendisinin "Çatalcalı bir yeniçerinin oğlu" olduğunu ifade etmektedir. Zamanla saray

---

⁴ Brian Davies, *Warfare, State and Society on the Black Sea Steppe, 1500–1700*, Routledge, Londra ve New York 2007, s. 39.

⁵ Halil İnalçık, "Karadeniz'de Kazaklar ve Rusya: İstanbul Boğazı Tehlikede", Mustafa Demir (ed.), *Çanakkale Tarihi III*, Değişim Yayınları-Türk Telekom, İstanbul 2008, 59-64, s. 60-61.

⁶ Victor Ostapchuk, *The Ottoman Black Sea frontier and the relations of the Porte with the Polish-Lithuanian Commonwealth and Muscovy, 1622-1628*, Doktora tezi, Harvard University, 1989.

⁷ Dönemin İstanbul'daki Hollanda Birleşik Vilayetleri Büyükelçisi Cornelius Haga (g. 1612-1639) için bkz.: Alexander Hendrik de Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic: A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630*, Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden 1978. Haga'nın raporlarının Hollanda Ulusal Arşivi'nden (Nationaal Archief) temin etmiş olduğu dijital görüntülerini 2020 yılında tarafıma gönderen Gábor Kármán'a (Macar Bilimler Akademisi) teşekkür ederim.

mutfağından mirahorluğa yükselen Hasan Paşa'nın, Osmanlı kroniklerine dayanarak 18 Şevval 1035'te (13 Temmuz 1626) kaptan-ı derya olduğu ifade edilmiştir. Dört yıl kadar kaptanlık vazifesi gördükten sonra 1631 yılında vefat etmiştir.⁸ Ansiklopedi maddesi paşanın seferlerine ilişkin teferruata inmemektedir.

Dönemin Venedik balyosunun yazdığı nihai rapora (*relazione*) göre Hasan Paşa, 1628'de 44 yaşındadır. “Mütevazı” bir aileden geldiği belirtilen paşa, İstanbul yakınlarında doğmuştur.⁹ Bu durumda Hasan Paşa'nın Çatalca'da doğduğu teyit edilmektedir ve doğum yılını 1584 olarak düşünebiliriz. Rapora göre Kösem Sultan'ın kendisine çok itibar ettiği söylenen Hasan Paşa bu sayede önce “mirahor, sonra kaptan-ı derya ve sonra sultanın eniştesi” olmuş, yani IV. Murad'ın kız kardeşlerinden biriyle evlenmiştir.¹⁰

Öncelikle, Osmanlı arşiv evrakının Hasan Paşa'nın göreve gelişine dair verdiği malumat Temmuz 1626 tarihini doğrular niteliktedir. 26 Şevval 1035'te (21 Temmuz 1626) görevine henüz başlayan Hasan Paşa için 10.000 akçe değerinde ““alem ve sancak-ı şerif” alımı yapılmıştır.¹¹ Evliliği hakkındaki bilgiler ise çelişkili gözükmektedir. Hollanda Birleşik Vilayetleri'nin İstanbul'daki daimi elçisi Cornelius Haga'nın 1627 Aralık'ında yazdığı rapor, Hasan Paşa'nın (kimliği belirtilmemiş) eşinden boşanıp padişahın kız kardeşlerinden biriyle evlendiğini söylemektedir.¹² Öte yandan, literatürde Sultan IV. Murad'ın, annesinin otoritesini kırabilmek adına kız kardeşini 1628 yılında Hasan Paşa'dan boşattırıldığı söylenmektedir.¹³ Ancak, Ocak 1630 gibi geç tarihli bir Osmanlı arşiv belgesi Fatma Sultan'ı hâlâ Hasan Paşa'nın eşi olarak nitelemektedir.¹⁴

⁸ Ali İhsan Gencer, “Hasan Paşa, Çatalcalı”, *DİA*, c. 16, İstanbul 1997, s. 335.

⁹ Giorgio Giustinian, “Relazione, 1627”, Maria Pia Pedani-Fabris (haz.), *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato, Vol. XIV Costantinopoli Relazioni Inedite (1512-1789)*, s. 593.

¹⁰ Giustinian, “Relazione”, s. 593.

¹¹ BOA [T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Baş. Osm. Arş.], KK.d [Kamil Kepeci] 1813, s. 212.

¹² NA [Nationaal Archief], SG [Staten Generaal] 6899, 27 Aralık 1627 tarihli rapor.

¹³ Evrim Türkçelik, “Meritocracy, Factionalism and Ottoman Grand Admirals in the Context of Mediterranean Politics,” Rubén González Cuerva ve Alexander Koller (haz.) *A Europe of Courts, a Europe of Factions: Political Groups at Early Modern Centres of Power (1550-1700)*, Brill, Leiden-Boston 2017, s. 98.

¹⁴ BOA, KK.d 1818, s. 49 (Mevacib-i Fatma Sultan, zevce-i Kapudan Hasan Paşa, vacib-i Cemaziyelevvel sene 1039).

Farklı belgeler Hollanda elçisinin ifadesini doğrular şekilde Hasan Paşa'nın Osmanlı hanedanına dâhil olmadan önce evlilik yaptığına işaret etmektedir. Hasan Paşa'nın Hüseyin ve Bekir isimli iki oğlu, ilki 94.000 kûsur diğeri 50.000 akçelik gedik tasarruf eden müteferrikalardı.¹⁵ Kısaca Hasan Paşa Osmanlı hanedan ailesine dâhil edilip sultanın enişmelerinden biri olduğunda, zaten evli ve çocuklu bir siyasi figürdü. Bu durum Kösem Sultan'ın Hasan Paşa'ya, kendisini eşinden ayırtıp hanedanla ilişkilendirecek kadar güvendiğine kanıt olsa gerekir.

Hasan Paşa'nın hanedandan böyle büyük itibar görmesi dönemin diğer devlet adamları için çok da kabul edilebilir bir durum değildi. Hollanda elçisinin 1627 Eylül'ünde yazdığı bir rapora düştüğü yoruma göre paşanın “bir anda öyle düşük bir seviyeden yukarı tırmanmış olması” Osmanlı ekâbirince hazmedilemiyordu.¹⁶ Osmanlı paşalarının birbirlerini çekememeleri alışlagelmiş bir durum olsa da padişahattan ziyade (elçi raporlarının tekrarladığı şekilde) valide sultanın bu tarz yükselmelerde söz sahibi olması belki de asıl sorundu.¹⁷

2. Özi Seferi Hazırlıkları

Victor Ostapchuk, yukarıda da belirtildiği üzere, gerek Naima ve Kâtip Çelebi gibi vakanüvisleri gerekse dönemin basılmış elçi raporlarını (İngiltere, Fransa, Venedik) kullanarak Hasan Paşa'nın seferine dair oldukça ayrıntılı bir anlatı kaleme almıştır.¹⁸ Her ne kadar Ostapchuk'a referans vermese de Dariusz Milewski de daha yakın zamanda bu konuya genel hatlarıyla değinmiş ve Osmanlı müellifleri arasında Naima'ya kulak vermiştir.¹⁹ İki yazar da 1627 yılındaki sefer fikrini, Kırım Hanı Mehmed

¹⁵ BOA, TT.d [Tapu Tahrir] 751, s. 3 (Hicri 1037[M.1628] tarihli defter).

¹⁶ NA, SG 6899, 4 Eylül 1627 tarihli rapor: “Sÿne reputatie is by den Keyser ende Moeder seer groot geweest, ende niet minder d'inwidge van alle de Grooten, om dat van eeven laegen staat subÿtelÿck hooch geclommen is...”

¹⁷ Aslında valide sultanların imparatorluk yönetimindeki etkilerinin Kösem Sultan'dan önce de gözlemlenebilen bir olgu teşkil ettiğine dair Handan Sultan örneğini yakın zamanlı bir çalışma detaylı irdelemiştir, Günhan Börekçi, “A QueenMother at Work: On Handan Sultan and Her Regency During the Early Reign of Ahmed I”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 34 (2020), s. 45-92.

¹⁸ Ostapchuk, *The Ottoman Black Sea frontier*, s. 126-149.

¹⁹ Dariusz Milewski, “Negotiations instead of War: Polish-Ottoman Diplomatic Contacts in 1627–1630”, Hacer Topaktaş ve Natalia Królikowska (haz.), *Türkiye-Polonya İlişkilerinde “Temas Alanları” (1414–2014) Uluslararası Konferansı Bildiriler Kitabı*, TTK, Ankara 2017, s. 229–250.

Giray'ın Dinyeper Nehri üzerinde (Togan Geçidi/Doğangeçidi) iki kale yaptırmaları önerisine atfetmektedir. Nehrin bir tarafına Tatarlar, öbür tarafına Osmanlılar kale yaptırarak Kazakların geçişlerini engellemeyi

amaçlıyorlardı.

Hem Ostapchuk hem de Milewski bu fikri İstanbul'a getiren Tatar elçisini, Kırım Hanı Mehmed Giray'ın mirahoru Zülfikar Ağa olarak teşhis etmektedirler.²⁰ Gerçekten Osmanlı muhasebe kayıtları da Kasım 1626'da Tatar Hanı'nın adamı Zülfikar Ağa'nın İstanbul'a gelip üç ay kadar başkentte kaldığını göstermektedir.²¹ Sefer kararının ardından donanma hazırlıkları başlamış ve sefere eşlik edecek birliklere (Tatar, Eflak ve Boğdan kuvvetlerine) emirler gönderilmiştir.²²

Dönemin İstanbul'daki Hollanda elçisinin Şubat 1627 tarihli bir raporu, Tatar elçi Zülfikar Ağa'nın adını zikretmese de bu bilgileri doğrular niteliktedir. Kaptan paşa bütün donanmayla Karadeniz'e açılmak niyetindeydi ve tersane-i amirede yeni kadırgalar yaptırmaktaydı. Amacı, Kırım Hanı'nın yardımıyla kaleler inşa ettirmekti. Ayrıca Kırım Hanı bu

²⁰ Milewski, "Negotiations", s. 232; Ostapchuk, *The Ottoman Black Sea*, s. 128-129.

²¹ BOA, KK.d 1813, s. 334 (28 Muharrem 1036), 414 (15 Rebilahir 1036).

²² Milewski, "Negotiations", s. 232. Ayrıca, Mart 1627'de Rumeli sancaklarından toplanacak Osmanlı askerleri için çavuş da gönderilmiştir, BOA, KK.d 1813, s. 447 (6 C 1036).

girişiminde şahsen Kaptan Hasan Paşa'ya yardımcı olacağı sözünü de vermişti.²³

Osmanlı ve Tatar kuvvetlerinin kaleleri inşa etmeyi planladıkları bölge Osmanlı-Lehistan hududunda olduğundan, Lehistan idaresi pekâlâ tahkimat inşasına itiraz edebilirdi. Hollanda elçisi Haga'nın yazdığı rapor konuyla ilgili şu detaya yer vermektedir: Karadeniz'e akına inen Kazakların tabi olduğu Lehistan, o sırada İsveç Krallığı'yla mücadele halinde olduğundan, Osmanlılar aslında bir boşluk yakalamış ve Lehistan'ı gafil avlamış oluyordu. Haga'ya göre Osmanlı yönetimi, İsveç'in savaş alanındaki başarılarını tatminkâr bir şekilde takip etmekteydi.²⁴

Haga'nın 30 Mart 1627 tarihli raporunda Akdeniz'deki derya beylerinin, Kaptan paşayla birlikte Karadeniz'de iki kale inşası için İstanbul'a çağrıldığı yazmaktaydı.²⁵ Ostapchuk'un dikkat çektiği üzere asıl sefer başlamadan yaklaşık bir ay kadar önce (1627 Nisan'ı sonunda), Kefe'ye istihbarat toplamak ve inşaat yapılacak alanı denetlemek üzere bir öncü grup yollanmıştır.²⁶ Dönemin hazine muhasebe defteri bu grubun 418 cebeci ve 11 topçudan müteşekkil olduğunu belirtir. Askerler “def” a-yı evvel” olarak Karadeniz’e, hususi olarak Kefe’ye gönderilmiştir.²⁷

Mayıs 1627’de ise artık hazırlıkların son aşamaya geldiğini görmekteyiz. Hollanda elçisi, Akdeniz’deki derya beylerinin kadırgalarıyla birlikte gelmiş olduğunu ve Kaptan Hasan Paşa'nın bunlar haricinde Tuna Nehri’nde (Belgrad kıyısında) yüz otuz *şayka* (küçük kürekli tekneler) hazırlattığını yazmaktaydı. Ayrıca İstanbul’da da elli *şayka* daha suya

---

²³ NA, SG 6899, 13 Şubat 1627 tarihli rapor: “Den Capitan Passa doet veel nieuwe galeÿen maecken, en prepareert hem om brouch met de gansche armade inde Swarte Zee te gaen, tot bouwinge vande voor geadviseerde casteelen, met assistentie van den Tarterschen Coning, die belooft heeft in personen daer by te coemen.”

²⁴ NA, SG 6899, 13 Şubat 1627 tarihli rapor: “De geluckige progressen vanden Coning van Sweden werden hier met genegen ooren gehoort, en coemen tot het jegenwoordich dissein, overmits d’awantageuse diversie vande Polen ende Cosacken, seer wel te pas.” Lehistan’a karşı açtıkları savaşta İsveçliler, Livonya bölgesini işgal etmiş ve Ocak 1626’da gerçekleşen Wallhof Muharebesi’nde Lehistan’ı ağır bir yenilgiye uğratmışlardı. Savaş 1629’a kadar devam etmiştir, Paul Douglas Lockhart, *Sweden in the Seventeenth Century*, Palgrave Macmillan, Basingstoke ve New York 2004, s. 47-49.

²⁵ NA, SG 6899, 30 Mart 1627 tarihli rapor.

²⁶ Ostapchuk, *The Ottoman Black Sea frontier*, s. 130.

²⁷ BOA, KK.d 1814, s. 32-33 (27 Nisan ve 1 Mayıs 1627).

indirilmişti. Haga, hiç bu kadar büyük bir hazırlık yapıldığına şahit olmadığını yazmaktaydı.²⁸ 21 Mayıs'ta derya beylerinin on kadırgası önden denize yollanmıştı ve artık tamamen hazır olan donanmanın geri kalanı da mayısın son günü denize açılacaktı.²⁹

Yola çıkan donanmanın kaç gemiden oluştuğuna dair net bir kaniya varmak mümkün gözükmemektedir. Genel itibarıyla Osmanlı donanması on yedinci yüzyılın ilk yarısında, yani 1645'te Girit Seferi'nin başlamasından önceki sakin dönemlerde, muhtelif boylarda kürekli gemilerden oluşan elli ila seksen parçalık bir kuvvete sahipti.³⁰ Bu dönem için yapılacak müstakil bir araştırmada kullanılabilecek dönemin muhasebe kayıtları, kaç geminin denize açıldığını hususunda sessiz kalmaktadır. Hal böyle olunca yegâne gemi sayısı veren kaynaklar olan elçi raporlarındaki verileri kontrol etmek de olası değildir. Yine de dönemin hazine defteri 2471 yeniçeri, 174 topçu ve 747 cebecinin Karadeniz donanmasıyla gönderildiğinden bahseder.³¹ Ancak gemi sayısı, gemilerdeki kürekçi sayısı ya da tımar sahiplerinin mevcudu gibi veriler konusunda ne yazık ki tahminde bulunmak söz konusu değildir.

12 Haziran 1627 tarihli mektubunda Haga, beklenenden iki gün sonra, yani 3 Haziran 1627'de tersane-i amireden donanmanın yelken açtığını söylemektedir.³² Zaten Osmanlı hazine kaydı da 31 Mayıs'ta donanma için yirmi sekiz hilat inamında bulunulduğunu yazmaktadır ki bunun denize ihraç edilecek donanma reisleri ve tersane personeli için olduğunu düşünebiliriz.³³ Haga donanmanın 45 kadırgadan oluştuğunu yazmaktadır. Ayrıca 16 kadırga ve 50 şaykalık ikinci bir parti daha gönderilmişti.³⁴ Haga'nın bahsettiği ve aşağıda değinilecek 16 kadırganın, mektubun

---

²⁸ NA, SG 6899, 15 Mayıs 1627 tarihli rapor: "Alle de Beys wuyt Arcipelago sijn hier met haere galejens aengecoemen. Den Capitan Passa heeft in Belgrado langes de custe vanden Danubius hondert een dertich saychen ofte fregaten doen bouwen en equiperen die gereet sijn om haer byde armade te verbougen hier sijn voor eenige dagen oochy vyftich gelycke saycken int water geset, Ick heb noyt soo groote apparaten ter zee als de tegenwoordige gesien."

²⁹ NA, SG 6899, 29 Mayıs 1627 tarihli rapor.

³⁰ Daniel Panzac, *Osmanlı Donanması (1572-1923)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020, s. 96-98.

³¹ BOA, KK.d 1814, s. 48 ve 50'de yapılan peksimet ödemeleri.

³² NA, SG 6899, 12 Haziran 1627 tarihli rapor.

³³ BOA, KK.d 1814, s. 85 (16 Ramazan 1036).

³⁴ NA, SG 6899, 12 Haziran 1627 tarihli rapor.

devamında öğrendiğimiz bilgiler dolayısıyla 21 Mayıs'ta önden gönderilmiş olan derya beylerinin gemileri olduğunu düşünebiliriz.

12 Haziran tarihli mektup, Hasan Paşa'nın Özi operasyonundan daha önemli başka bir konuya daha değiniyordu. 10 Haziran'da İstanbul'a ulaşan haberler, şehrin iaşesinde büyük rol oynayan Mısır ticaret konvoyunun Bozcaada civarında baskına uğradığını yazmaktaydı. Hollanda elçisi Haga, Malta ve Toskana korsanlarının "Türk kalyon ve karamürsellerini" ele geçirdiğini, İstanbul halkının bu sebeple büyük telaşa kapıldığını aktarmaktaydı. Bu sebeple 11 Haziran'da Osmanlı yönetimi, diyordu Haga, hâlâ Anadolu ve Rumeli kavaklarından öteye çıkmamış olan donanmadan on parça kadırgayı Ege Denizi'ne, korsanların peşine yollamıştır.³⁵

Her ne kadar Osmanlı tarihçilerinin gözünden kaçsa da 1627 yılındaki korsan baskını otuz yıl kadar önce hususi bir çalışmanın odağında yer almıştır.³⁶ Toskana (Santo Stefano tarikatı) şövalyeleri, Osmanlı donanmasının tümüyle Karadeniz seferine çıkmasından istifade edip altı kadırgayla Çanakkale Boğazı'na kadar sokulmuş ve hem kalyon (*urca*) hem karamürsel tarzı Osmanlı nakliye gemilerini içlerindeki yüklü emtiayla 6 Haziran'da ele geçirmişlerdi. Osmanlı yönetimi, yukarıda belirtildiği üzere Rodos Beyi'ni Karadeniz seferinden ayırıp Akdeniz'e yollamış ve ana donanmadan kopan on beş kadırgalık bu kuvvet Toskana gemilerini 16 Haziran'da Çuka Adası yakınlarında yakalamıştı. Osmanlı kadırgalarıyla topyekûn çarpışmayı göze alamayan S. Stefano tarikatı gemileri, kısa soluklu bir mücadele ardından ganimetlerini Osmanlılara terk edip geri çekilmişlerdi.³⁷

Hasan Paşa'nın seferine dönecek olursak, böylece Akdeniz'e giden on beş kadırgayı hesaptan çıkardığımızda Karadeniz'e açılan donanmanın kırk

---

³⁵ NA, SG 6899, 12 Haziran 1627 tarihli rapor: Vergisteren is hier tydinge gecoemen dat de Maltesche eende Florentýnsche galeyens ontrent Tenedo genomen hebben het meerendeel vande Turcxsche galioenen en caramuzsalen die van Alexandria quamen geladen met allerhande provisie voor dese Stadt, ... Gisteren heeft men in alle diligentie thien galeyens extraordinaris gemant ende gearmeert zýnde vuyt d'armade die alsnoch byde nieuwe castelen het voorleden jaer aende mout vande Swarte zee gebouwt is leggende naë Arcipelago gezonden om de Maltesen eende Florentýnen ist mogelýck t'achterhaelen."

³⁶ Ilona Klein ve Christopher Kleinhenz, "The Order of Santo Stefano in the Levant: An Unpublished Account of a Voyage in 1627", *Viator*, 21 (1990), 323-347.

³⁷ Klein ve Kleinhenz, "The Order of Santo Stefano", s. 345-346.

altı kadirğa ve elli kadar şayka olduğunu söyleyebiliriz.³⁸ Rodos Beyi'nin tarikat şövalyelerinden Osmanlı gemilerini geri aldığı sırada, Hasan Paşa ve donanma Karadeniz kıyısını takip ederek Varna'ya ulaşmıştı.³⁹ Yola devam eden paşa 26 Haziran ila 9 Temmuz arasında Kili Boğazı'nda geçirdi. 12 Temmuz'da ise artık Hasan Paşa Özi'ye ulaşmıştı.⁴⁰

3. Özi Seferi ve Kalesi

Paşa Özi'ye vardığı vakit, işlerin pek de istediği gibi gitmediğini fark etmişti. Her ne kadar Eflak ve Boğdan voyvodları yanlarında askerleriyle gelmiş olsalar da, Osmanlı tımarlıları seferber olmakta oldukça gecikmişler ve Özi'ye ulaştıkları vakit de ümit edilenden az sayıda gelmişlerdi. Temmuz sonuna gelindiğinde Hasan Paşa belli ki Togan Geçidi'nde bir kale inşa etme fikrinden zaten caymıştı.⁴¹ Boğdan Voyvodası'nın Osmanlılar ve Lehistan arasında aracılık yapması sonucu Lehliler bir elçi yollamıştı. Elçi Hasan Paşa'yla müzakere masasına oturmuş ve Togan Geçidi'nde kale inşası fikri rafa kalkmıştır.⁴²

Yine de Hasan Paşa başını çektiği seferberliğin sonuçsuz kalmamasını arzu ediyordu. Eylül ayında elindeki kaynakları, Özi'de hâlihazırda bulunan istihkâmı tamir etmek ve genişletmek için kullanma yoluna gitmişti. 1627 yılında başlayan inşa faaliyeti ancak ertesi yıl tamamlanacaktı.⁴³ Eylül sonuna doğru Hasan Paşa İstanbul'a doğru geri dönüş yoluna çıkmıştır.⁴⁴

Özi'deki kale bahsine geçmeden önce, bu seferle ilgili Hollanda elçisinin yorumuna kulak vermekte fayda var. 4 Eylül'de raporunu kaleme alan elçi Haga'ya göre paşanın zaten eylül ayı sonunda İstanbul'a dönmesi beklenmekteydi. Ancak, diyordu Haga, Hasan Paşa vermiş olduğu onca

³⁸ Avusturya elçisi Sebastian Lustrier de 60 kadirğanın mayıs ayında hazırlandığını ve içinen on beşinin hazırında Akdeniz'e gönderildiğini yazar, Österreichisches Staatsarchiv, Haus- Hof- und Staatsarchiv, Türkei I, Turcica 111 (1627), v. 52b (25 Mayıs 1627) ve v. 77b (13 Haziran 1627).

³⁹ 83 Numaralı Mühimme Defteri (1036-1037/1626-1628) <Özet-Transkripsiyon-İndeks ve Tıpkıbasım>, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2001, s. 4.

⁴⁰ Ostapchuk, *The Ottoman Black Sea frontier*, s. 136.

⁴¹ Ostapchuk, *The Ottoman Black Sea frontier*, s. 139-140.

⁴² Mihnea Berindei, "La Porte Ottomane face aux Cosaques Zaporogues 1600-1637," *Harvard Ukrainian Studies* 1/3 (Eylül 1977), s. 298.

⁴³ Ostapchuk, *The Ottoman Black Sea frontier*, s. 147-148.

⁴⁴ Milewski, "Negotiations", s. 237.

söze ve yapmış olduğu masrafa rağmen “başka bir devletin sınırında kale inşa” etmenin kolay olmadığını fark etmişti.⁴⁵

Bir ay sonra Haga artık etraflıca konuya hâkimdi: 10 Ekim`de Kaptan-ı Derya Hasan Paşa donanmayla İstanbul`a dönmüştü. Hasan Paşa, Özi`deki eski kaleleri tamir ettirmiş ve aralarına bir de yenisini eklemişti. Ayrıca, bölgeye 101 parça top, çokça mühimmat ve zahire ile insan gücü de bırakmıştı.⁴⁶

Hasan Paşa`nın Özi`de giriştiği faaliyete dair sistematik bilgi akışına sahip değiliz. Ancak elimizdeki dağınık malumatla da kaba bir taslak çizmek mümkündür. Bu doğrultuda, Hasan Paşa`nın bölgeye gidişinden önce Özi`nin ne durumda olduğundan bahsetmekte fayda var. Finkel ve Ostapchuk`un çalışması, 1627 yılından önce Özi`de Eski ve Yeni (Atik ve Cedid) olarak adlandırılan iki kale olduğundan bahsetmektedir. Hasan Paşa`nın 1627-1628 seferleri sırasında bu iki kalenin ortasına ve bunları

---

⁴⁵ NA, SG 6899, 4 Eylül 1627 tarihli rapor: “Den Capitan Passa sal int laetste van dese maent wederom hier weesen, heeft veel belooft en groote oncosten gedaen, maer nit executeren bevonden, dat het bouwen van nieuwe casteelen op de grensen van andere Potentaten, sonder groote macht van Volck, ende Meester vant velt te weesen, niet can toegaen.”

⁴⁶ NA, SG 6899, 15 Ekim 1627 tarihli rapor: “Op den X deses is den Capitan Passa met d`armade binnen gecoemen, die in Ousÿ d`ouwe castelen gerepareert, ende een nieu gebouwt heeft, d`ewelcke evenwel overmits de wÿte vanden Borysthènes, die daer inde zee loopt, onbequaem geacht werden, om het buÿtcoemen vande Cosackhen te beletten, Sÿne Excellentie heeft de selbige plaatsen met hondert ende een stukken geschuts, allerhande ammunitie proviand, ende volk wel versien gelaten”.

birbirine bağlayan bir *palanka* eklenmiştir. Kolaylık sağlaması açısından yazarlar bu üç istihkâmın oluşturduğu büyük yapıyı “Özi kompleksi” olarak anmaktadır. Ayrıca Hasan Paşa bu palankadan ayrı olarak, kompleksin biraz ötesinde tek başına duran bir de kale inşa ettirmiştir. Palankadan haberi olmayan Haga'nın raporunda bahsedilen bu kale, önünde yer aldığı boğazın karşısındaki Kilburun Kalesi ile birlikte Dinyeper'in çıkış noktasını iki taraflı kesmektedir.⁴⁷

Hasan Paşa'nın inşa faaliyetine dair elimizdeki Osmanlıca belgeler görsel olmasa da yazılı delil sunabilmektedir. Öncelikle, bu sefere ait nişanları içeren defterde (tahvil), “müceddeden Özi'de bina olunan kal'a ve palanka ve hisar-peçenin, Özi'nin eski ve yeni kal'alarının tamir ve termiminde” ifadesi mevzubahis inşa faaliyetini özetlemektedir.⁴⁸ Değiniildiği üzere Eski ve Yeni Özi kaleleri tamir edilmiştir. Hasan Paşa'nın adıyla anılacak olan kale ve palanka da yine burada telaffuz edilmiştir. İfadede yer alan *hisar-peçe*, literatürde kaleleri “top atışlarına karşı koruyan perde duvarlar” olarak yer almıştır.⁴⁹ Bunlardan ayrı olarak, defterin ilk sayfasında yine Özi'de inşa olunan bir tersane için de kaptan (*kapudan*) tayin edilmesi,⁵⁰ imar faaliyeti içerisine belki de Dinyeper ağzında şayka inşası için bir düzenleme de yapıldığına işaret etmektedir.

Peki, bu yeni yapılanma faaliyeti, bir serhat yerleşimi olan Özi için ne ifade ediyordu? Değişimi görmek için sefer öncesi döneme, yani sadece Eski ve Yeni Özi kalelerinin mevcut olduğu 1626 senesine bakarak başlayabiliriz. Dönemin merkezi hazine muhasebe defterinde gördüğümüz kadarıyla bu iki kalede yer alan müstahfizan, topçuyan, gönüllüyan ve azeban sınıfları altındaki 721 neferin bir yıllık mevacipleri Eflak ve Boğdan cizyelerinden ödenen 2.450.032 akçeydi (H. 1035 senesi: 3 Ekim 1625-21 Eylül 1626).⁵¹ Bu 721 yerli nefer haricinde, İstanbul'dan gönderilen 203 dergâh-ı ali

⁴⁷ Caroline Finkel ve Victor Ostapchuk, “Outpost of Empire: An Appraisal of Ottoman Building Registers as Sources for the Archeology and Construction History of the Black Sea Fortress of Özi”, *Muqarnas*, Vol. 22 (2005), s. 153.

⁴⁸ BOA, A.NŞT.d 126, s. 20.

⁴⁹ Göksel Baş, “XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Balkanlarda Osmanlı Serhad Organizasyonunun Oluşumu: Kaleler Ağı, Askeri Personel, Finansman ve Mali Külfet”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 33 (2018-1), s. 173. Ostapchuk doktora tezinde “hisar-peçe”yi “top-kulesi” olarak tanımlamıştır, Ostapchuk, *The Ottoman Black Sea*, s. 167.

⁵⁰ BOA, A.NŞT.d 126, s. 5. Özi'nin hemen karşısında yer alan Kılburun Sancakbeyi Salih, kendi isteğiyle “kapudan” olarak atanmıştır.

⁵¹ BOA, KKd. 1813, s. 36 (10 Recep 1035).

cebecisi de yine Özi'yi muhafaza etmekteydi.⁵² Kayıtlara geçmemiş farklı yerli askerler olabileceği ihtimalini göz ardı etmeden, en azından 924 neferin 1626 senesinde Özi'deki iki kalenin garnizonunu teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

Hasan Paşa'nın seferinden sonra yapılan eklemelerle garnizonun büyümüş olduğunu görmekteyiz. Ostapchuk'un işaret ettiği üzere 12 Eylül 1627 tarihli *ocaklık* kayıtlarını içeren defterde (BOA, TT.d 748) Eski ve Yeni Özi kaleleri, Hasan Paşa'nın inşa ettirdiği palanka, paşanın yaptırdığı yeni kale ve Kılburun (Kinburn) Kalesi'nin toplam yerli nefer mevcudu 1567 kişidir.⁵³ Beş yıl kadar sonra tutulan bir hazine-i amire muhasebe defteri de aynı sayıya (1567) işaret eder.⁵⁴ Bu durumda bölgedeki yerli nefer sayısı Hasan Paşa'nın 1627 seferinden sonra 721'den 1567'ye çıkmıştır denebilir.⁵⁵

1632 yılında tutulan hazine-i amire kaydı (KK.d 1823), bir nebze olsun bu 1567 nefere dair daha detaylı bilgi sunar. Müstahfızan, topçuyan, rüesa ve azeban sınıflarından askerlerin mevcudu Özi Yeni Kalesi'nde (Kal'a-yı Cedid-i Özi) 337'ydi. Müstahfızan, topçuyan, rüesa, azeban ve çavuşan sınıfından garnizon askerlerinin Özi Eski Kalesi'nde ('Atik Kal'a-yı Özi) mevcudu 329; Hasan Paşa Yeni Palankası'nda ise (Palanka-yı Cedid-i

⁵² BOA, KK.d 1813, s. 337 (4 Safer 1036).

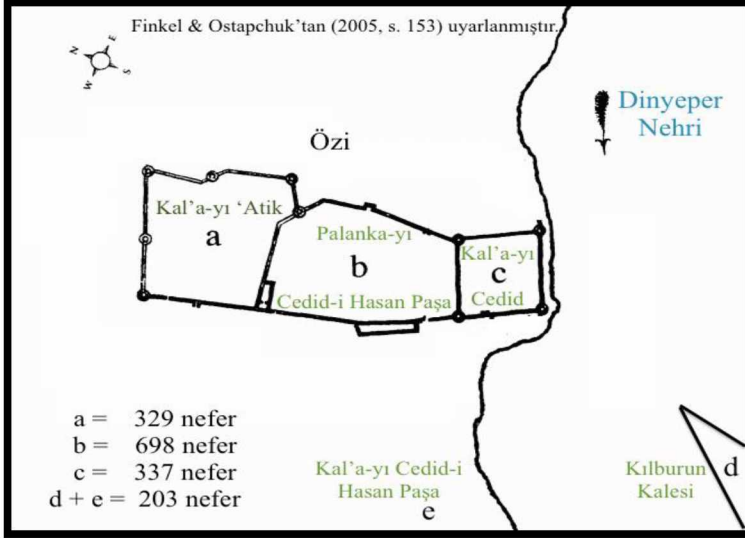
⁵³ Ostapchuk, *The Ottoman Black Sea*, s. 274.

⁵⁴ BOA, KK.d 1823, s. 73 (7 Şevval 1041: 27 Nisan 1632). Ödemeler RŞN 1041 (23 Ocak 1632-20 Nisan 1632) dönemi içindir.

⁵⁵ Ne yazık ki 1626 yılı için Kılburun'daki asker sayısına ve 1632 yılında (şayet İstanbul'dan o sene gönderilmişse) Özi'deki dergâh-ı ali neferlerinin mevcuduna ulaşamadım.

Hasan Paşa der Kal'a-yı Özi) 698'di. Son olarak, müstahfizan, topçıyan ve azeban sınıfından 203 nefer de Hasan Paşa Yeni Kalesi ve Kılburun (Kal'a-yı Cedid-i Hasan Paşa ma'a Kılburun) istihkâmlarında görev alıyorlardı.⁵⁶ Dikkat çekmek gerekir ki çavuşan sınıfı neferler sadece Hasan Paşa Palankası'nda ve Özi Eski Kalesi'nde bulunmaktadır. Ayrıca, Özi kompleksi dışında rüesa bulunmamaktadır.

Görüldüğü üzere Hasan Paşa'nın 1627 yılındaki seferi niyet edildiği şekilde Togan Geçidi'nde istihkâm inşasıyla sonuçlanamadıysa da kalıcı etkilere sahip olmayı başarmıştır. Geçit yerine Özi yerleşiminde yapılan imar faaliyetiyle Özi bir müdafaa kompleksi haline gelmiş ve yerli garnizon mevcudu iki katına çıkmıştır. İmparatorluğun Safevilerle savaşta olduğu bir dönemde Hasan Paşa böylece Osmanlı kuzey serhaddini bir derece kuvvetlendirmiştir.

Sonuç

Kaptan-ı Derya Hasan Paşa, Osmanlı siyasi yaşamına saraydan amiralliğe yükselerek girmiş bir devlet adamı olarak, konumunu dönemin valide sultanı Kösem'e borçluydu. Sair devlet erkânının hiddetini çektiği söylenen bu yükseliş, paşanın Sultan IV. Murad'ın kız kardeşiyle evlenmesiyle zirveye ulaşmıştır.

Hasan Paşa'nın hem deniz hem de kara ordusunun serdarı olarak çıktığı 1627 Özi seferi, asli önceliği olan Togan Geçidi'nde yeni bir kale inşasını

⁵⁶ BOA, KK.d 1823, s. 73. Bahsi geçen 1567 askerin üç aylık ödemeleri 1.263.247 akçe tutmaktaydı.

gerçekleştirmemiştir. Kazak akınlarını engellemek adına niyetlenen bu seferde Hasan Paşa gerekli iř gücünü toplayamamıştır. Yine de paşa Dinyeper Nehri'nin Karadeniz'e kavuştuğu noktadaki Özi tahkimatlarını güçlendirerek bu açığı kapamaya uğraşmıştır.

Yapılan yeniden inşa faaliyeti sonucu Özi'ye bir yeni kale, bir palanka, perde duvarlar ve bir de tersane eklenmiştir. Ayrıca, genişleyen kapasitesi sayesinde Özi'deki istihkâm kompleksinin yerli garnizon kuvveti yedi yüz küsur neferden bin beş yüzün üzerine yükselmiştir. Hasan Paşa uzun yıllar kendi adıyla anılacak istihkâmların inşasıyla, on yedinci yüzyılın ilk yarısında Osmanlı kuzey serhaddine damgasını vurmuştur.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

BOA (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Baş. Osm. Arş.)

A.NŞT.d 126.

KK.d 1813; 1814; 1818; 1823.

TT.d 751.

NA (Nationaal Archief: Hollanda Milli Arşivi)

SG 6899.

Österreichisches Staatsarchiv (Avusturya Devlet Arşivleri)

Haus- Hof- und Staatsarchiv, Türkei I, Turcica 111.

Tetkik Eserler ve Yayınlanmış Belgeler

83 Numaralı Mühimme Defteri (1036-1037/1626-1628) <Özet-Transkripsiyon-İndeks ve Tıpkibasım>, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2001.

BARTL Peter, “17. Yüzyılda ve 18. Yüzyılın İlk Yarısında Kazak Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu”, (çev. Kemal Beydilli), *İlmi Araştırmalar*, 6 (1998), s. 301-330.

BAŞ Göksel “XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Balkanlarda Osmanlı Serhad Organizasyonunun Oluşumu: Kaleler Ağı, Askeri Personel, Finansman ve Mali Külfet”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 33 (2018-1), s. 151-181.

BERINDEI Mihnea, “La Porte Ottomane face aux Cosaques Zaporogues 1600-1637,” *Harvard Ukrainian Studies* 1/3 (Eylül 1977), s. 273-307.

BÖREKÇİ Günhan, “A QueenMother at Work: On Handan Sultan and Her Regency During the Early Reign of Ahmed I”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 34 (2020), s. 45-92.

CEVRİOĞLU Mahmut Halef, *XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı- Habsburg Diplomatik İlişkileri ve Osmanlı Diplomasisi*, Doktora Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir, 2021.

DAVIES Brian, *Warfare, State and Society on the Black Sea Steppe, 1500–1700*, Routledge, Londra ve New York 2007.

FINKEL Caroline ve Victor Ostapchuk, “Outpost of Empire: An Appraisal of Ottoman Building Registers as Sources for the Archeology and Construction History of the Black Sea Fortress of Özi”, *Muqarnas*, Vol. 22 (2005), s. 150-188.

GENCER Ali İhsan, “Hasan Paşa, Çatalcalı”, *DİA*, c. 16, İstanbul 1997, s. 335.

GIUSTINIAN Giorgio, “Relazione, 1627”, Maria Pia Pedani-Fabris (haz.), *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato, Vol. XIV Costantinopoli Relazioni Inedite (1512-1789)*, Bottega d'Erasmo, Torino 1996, s. 527-633.

de GROOT Alexander Hendrik, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic: A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630*, Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden 1978.

İNALCIK Halil, “Karadeniz’de Kazaklar ve Rusya: İstanbul Boğazı Tehlikede”, Mustafa Demir (ed.), *Çanakkale Tarihi III*, Değişim Yayınları-Türk Telekom, İstanbul 2008, s. 59-64.

KLEIN Ilona ve Christopher Kleinhenz, “The Order of Santo Stefano in the Levant: An Unpublished Account of a Voyage in 1627”, *Viator*, 21 (1990), s. 323-347.

Cevrioğlu, M. H. (2022). Kaptan-ı Derya Hasan Paşa'nın Özi Serdarlığı (1626-1627). ANKARAD, 3(5), 51- 69.

KÜPELİ Özer, *Osmanlı-Safevi Münasebetleri, 1612-1639*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2009.

LOCKHART, Paul Douglas, *Sweden in the Seventeenth Century*, Palgrave Macmillan, Basingstoke ve New York 2004.

MILEWSKI Dariusz, "Negotiations instead of War: Polish-Ottoman Diplomatic Contacts in 1627–1630", Hacer Topaktaş ve Natalia Królikowska (haz.), *Türkiye-Polonya İlişkilerinde "Temas Alanları" (1414–2014) Uluslararası Konferansı Bildiriler Kitabı*, TTK, Ankara 2017, s. 229–250.

OSTAPCHUK Victor, *The Ottoman Black Sea frontier and the relations of the Porte with the Polish- Lithuanian Commonwealth and Muscovy, 1622-1628*, Doktora tezi, Harvard University, 1989.

PANZAC Daniel, *Osmanlı Donanması (1572-1923)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

SARYCHEV Viacheslav, "Frontier on the Water: Conflict and Interaction of Balkan-Black Sea Shipbuilding Traditions of the 16th and 18th Centuries", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 35 (2020), s. 35-42.

TÜRKÇELİK Evrim, "Meritocracy, Factionalism and Ottoman Grand Admirals in the Context of Mediterranean Politics," Rubén González Cuerva ve Alexander Köller (haz.) *A Europe of Courts, a Europe of Factions: Political Groups at Early Modern Centres of Power (1550-1700)*, Brill, Leiden-Boston 2017, s. 88-108.